

ОБЛІК ТА АУДИТ ГРАНТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: БІБЛІОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ

Шкроміда Віталій Васильович*, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Василюк Марія Михайлівна**, доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Гнатюк Тарас Михайлович***, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Івасюк Надія Богданівна****, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Кузьмін Тетяна Леонідівна*****, доктор філософії,
асистент кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

*ORCID 0000-0003-1826-8243

**ORCID 0000-0001-7372-4382

***ORCID 0000-0002-7984-987X

****ORCID 0000-0003-2461-7219

*****ORCID 0000-0003-4601-1226

© Шкроміда В.В., 2025

© Василюк М.М., 2025

© Гнатюк Т.М., 2025

© Івасюк Н.Б., 2025

© Кузьмін Т.Л., 2025

Стаття отримана редакцією 09.05.2025

The article was received by editorial board on 09.05.2025

Вступ. У сучасних умовах посилення конкуренції між закладами вищої освіти за фінансові ресурси, грантова діяльність стає одним із ключових чинників забезпечення їхньої стійкості, інноваційного розвитку та інтеграції у глобальний науково-освітній простір. Залучення грантів дозволяє університетам не лише реалізовувати масштабні наукові проекти, але й формувати позитивний імідж, зміцнювати міжнародні партнерства та оновлювати матеріально-технічну базу.

Водночас, процеси обліку та аудиту таких фінансових надходжень залишаються недостатньо дослідженими, фрагментарно врегульованими, особливо у контексті прозорості, підзвітності та ефективного управління ресурсами. У зв'язку з цим виникає потреба у системному аналізі наявного наукового доробку, що стосується обліку та аудиту грантової діяльності в університетському секторі, з метою виявлення наукових трендів і окреслення подальших напрямів розвитку обліково-аналітичного забезпечення грантових процесів. Такий аналіз дозволить зміцнити теоретико-методологічну базу відповідної дослідницької сфери та сприятиме формуванню ефективної системи управління фінансами вищої освіти.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Питання обліку та аудиту грантової діяльності в закладах вищої освіти набувають дедалі більшої актуальності в наукових колах. У зарубіжній науковій літературі досліджуються різні аспекти фінансового забезпечення університетів, зокрема: особливості залучення дослідницьких грантів у вищих навчальних закладах (А. Bouras та ін. [1], S. Gralka та ін. [3], В. Martin [5]), економічна ефективність грантів для закладів освіти (D. Johnstone [4]) та ін.

У вітчизняному науковому просторі увагу приділено питанням облікових аспектів грантової діяльності освітніх закладів (І. Баланюк та ін. [7]), грантово-проектної діяльності в умовах онлайн-навчання (Д. Литвиченко [8]), використання грантів закладами освіти з метою комерціалізації результатів наукових досліджень (Н. Холявко, Т. Шестаковська [9]) та ін.

Разом із тим, більшість наукових досліджень зосереджуються на загальних питаннях фінансового забезпечення установ, не заглиблюючись у деталі саме обліку та аудиту грантової діяльності в контексті системи вищої освіти. Незважаючи на наявність окремих напрацювань, існує потреба у систематизації наукових результатів, зокрема за допомогою методів бібліометричного аналізу, що дозволяє ідентифікувати провідні наукові школи, дослідницькі напрями, публікаційну активність, а також окреслити напрями подальших розвідок у цій сфері.

Метою статті є здійснення бібліометричного аналізу наукових публікацій, присвячених проблемам обліку та аудиту грантової діяльності у закладах вищої освіти, з метою виявлення основних наукових тенденцій, провідних дослідників, ключових тем і напрямів досліджень, а також окреслення актуальних викликів і перспектив розвитку обліково-аналітичного забезпечення цієї сфери в умовах трансформації фінансової системи вищої освіти.

У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, спрямованих на системний аналіз наукових джерел з обліку та аудиту грантової діяльності у закладах вищої освіти. Основним інструментом виступає бібліометричний аналіз, здійснений за допомогою платформи VOSviewer на основі даних з міжнародної наукометричної бази Scopus. Використано такі бібліометричні підходи, як аналіз публікаційної активності та ідентифікація наукових напрямів за ключовими словами по обраній тематиці.

Також застосовано методи порівняльного аналізу та узагальнення – з метою формування наукових висновків щодо стану, проблем і перспектив розвитку обліково-аналітичного супроводу грантової діяльності в закладах вищої освіти.

Основний матеріал і результати. У ході проведеного дослідження з'ясовано, що грантова активність у закладах вищої освіти відіграє ключову роль у зміцненні їхньої фінансової стабільності, розвитку науково-дослідного потенціалу, активізації міжнародної взаємодії та підвищенні конкурентних позицій освітнього середовища. Водночас було встановлено, що тематика, яка інтегрує аспекти грантової діяльності з обліковими процедурами її відображення та звітування в контексті освітньо-наукової сфери, набуває дедалі більшої актуальності та формує визначені тенденції.

Поняття «грант» охоплює широкий спектр сфер і значень, однак у межах дослідження увага була зосереджена саме на його ролі у науковому просторі. Вивчення змісту категорії «грант» відбувалося поетапно. На першому етапі проаналізовано рівень суспільного інтересу до цього терміну шляхом дослідження частоти пошукових запитів як українською мовою «грант», так і англійською «grant», що є прийнятною в міжнародному науковому середовищі.

Для аналізу частоти пошукових запитів використано аналітичний інструмент Google Trends [2], який є відкритим сервісом компанії Google і дозволяє оцінити рівень інтересу до певних термінів на основі відносної частки запитів серед загального потоку пошукової інформації. Цей ресурс надає можливість простежити зміну популярності ключових слів у часовому та географічному вимірах, починаючи з 2004 року. З метою підвищення достовірності та релевантності дослідження обрано часовий інтервал з 2010 до 2024 року. Візуалізовані результати динаміки пошукової активності за ключовими словами «грант» та “grant” подано відповідно на рис. 1 і 2.

Аналіз графічного відображення результатів (рис. 1) засвідчує, що рівень пошукової активності за терміном «грант» українською мовою упродовж досліджуваного періоду залишався відносно стабільним, варіюючись у межах 18–35 відсотків. Водночас із 2023 року простежується позитивна динаміка зростання частоти таких запитів серед україномовних користувачів, що може свідчити про підвищення суспільного інтересу до можливостей залучення та використання грантового фінансування.

На рис. 2 представлено динаміку пошукової активності за терміном “grant” англійською мовою. Упродовж усього досліджуваного періоду ця активність демонструє відносну стабільність із середніми коливаннями в межах 30–40 відсотків. Така сталість свідчить про тривалий та послідовний інтерес англійськомовної наукової спільноти до грантової тематики, зокрема до умов отримання фінансування, механізмів його реалізації та супровідного нормативно-облікового забезпечення.

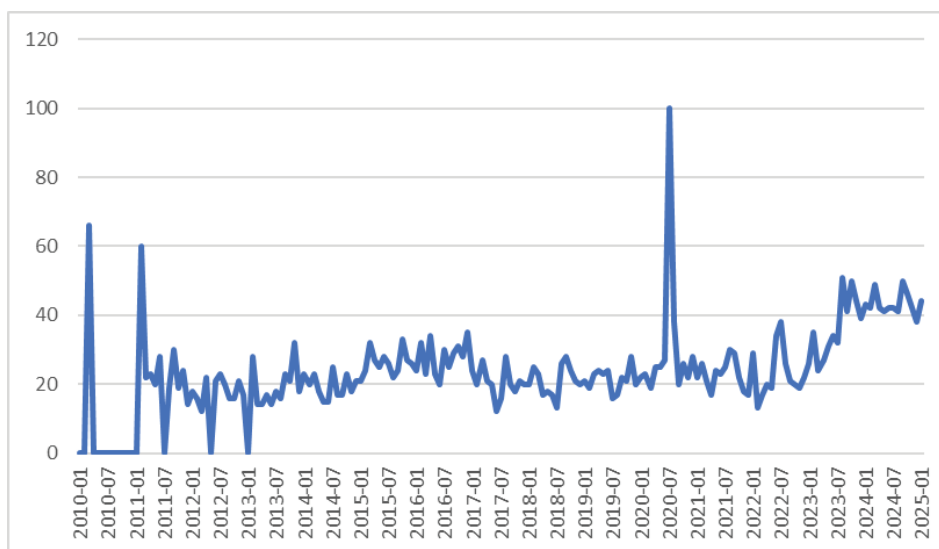


Рис. 1. Динаміка частоти запиту «грант» у категорії «наука» в мережі інтернет за період 2010–2024 рр.

Джерело: побудовано за допомогою Google Trends [2]

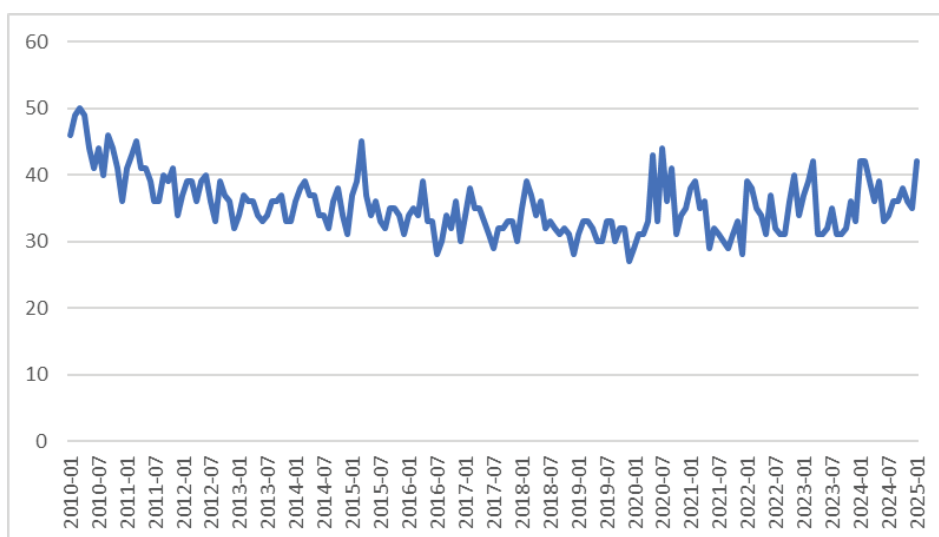


Рис. 2. Динаміка частоти запиту «grant» у категорії «наука» в мережі інтернет за період 2010–2024 рр.

Джерело: побудовано за допомогою Google Trends [2]

Наступним етапом дослідження став аналіз наукових публікацій, що висвітлюють питання обліку та аудиту грантової діяльності в університетському середовищі. Для оцінки динаміки публікаційної активності було здійснено пошук у наукометричній базі даних Scopus [6], яка охоплює рецензовані академічні джерела світового рівня. Ключовими запитами для вибірки слугували терміни: “grants”, “grants+accounting”, “grants+audit” та “grants+university”.

Як свідчить аналіз (рис. 3), упродовж 2010–2024 років публікаційна активність у науковому просторі, що стосується грантової діяльності університетів та процедур її обліку й аудиту, демонструє чітку тенденцію до зростання. Так, кількість наукових праць, у яких використовується термін “grants”, зросла з 2591 публікації у 2010 році до 6759 – у 2024 році. Для терміну “grants+university” динаміка становила від 455 до 1170 публікацій відповідно. У свою чергу, у сфері бухгалтерського обліку спостерігається приріст за запитом “grants+accounting” – з 23 до 63 публікацій, а за запитом “grants+audit” – з 10 до 22 публікацій.

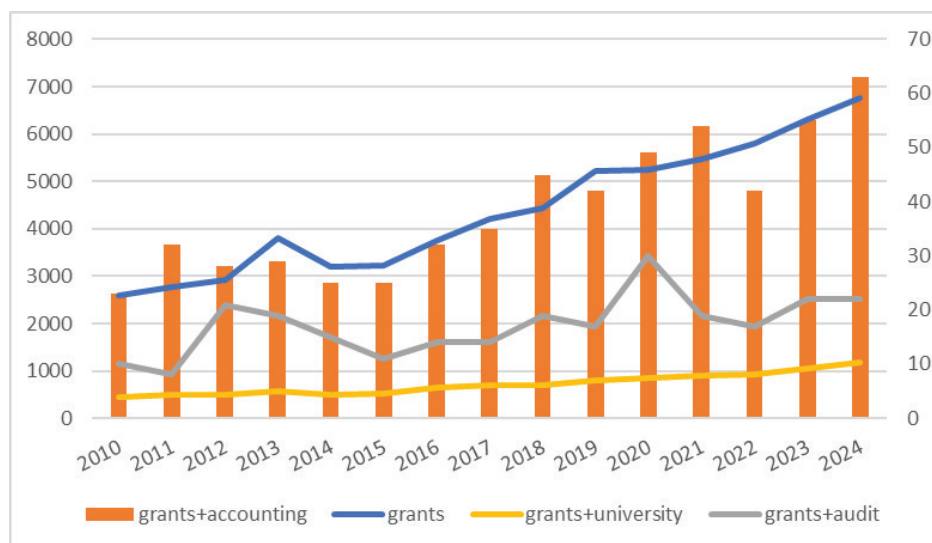


Рис. 3. Динаміка наукового інтересу до досліджуваних термінів за період 2010–2024 рр. (кількість публікацій)

Джерело: побудовано на основі бази даних Scopus [6]

Таким чином, за п'ятнадцятирічний період публікаційна активність зросла у кілька разів, що свідчить про сталу наукову зацікавленість у тематиці обліку та аудиту грантів в університетському середовищі. Можна відзначити, поступове збільшення уваги дослідників до аспектів обліку та аудиту виражає зростаючу потребу в удосконаленню обліково-аналітичного інструментарію у цій сфері.

Географічний аналіз публікаційної активності (рис. 4) засвідчує, що провідними країнами у сфері наукових досліджень, пов'язаних із грантовою діяльністю університетів та супровідними процесами їх обліку й аудиту, є США, Велика Британія, Китай, Німеччина та Італія. Дані чітко вказують на домінування перших трьох країн за кількісними показниками публікацій, що суттєво перевищують аналогічні показники інших держав.

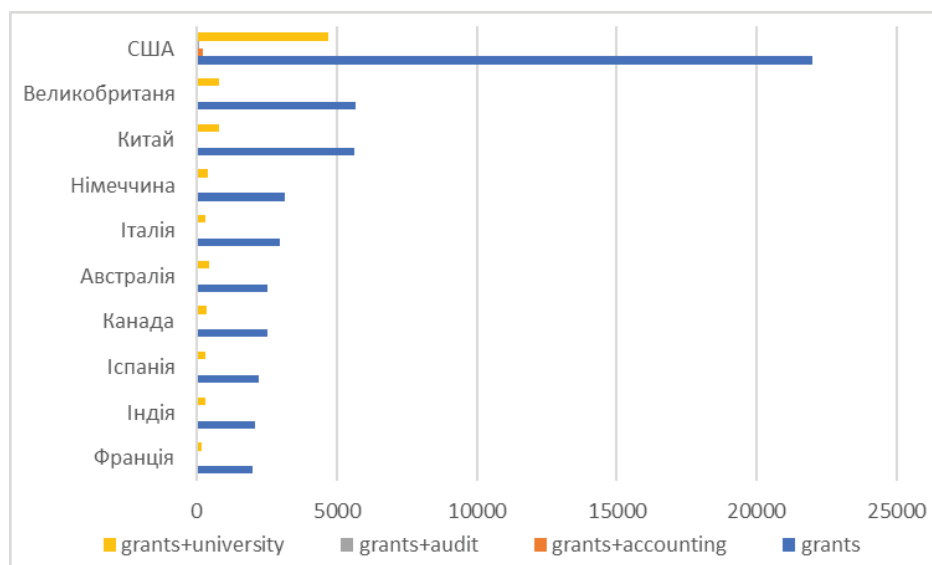


Рис. 4. Країни світу за кількістю публікацій за досліджуваною тематикою

Джерело: побудовано на основі бази даних Scopus [6]

На третьому етапі дослідження було здійснено аналіз публікацій на тему “grants+accounting”, проіндексованих у базі даних Scopus, з подальшою візуалізацією результатів за допомогою програмного інструменту VOSviewer. Це дозволило дослідити бібліографічні зв'язки між обраними публікаціями за ключовими словами.

У результаті дослідження публікацій за допомогою VOSviewer було виокремлено 6 кластерів (рис. 5), що мають 7130 посилань між ключовими словами з загальною силою зв'язку 18357 пунктів.

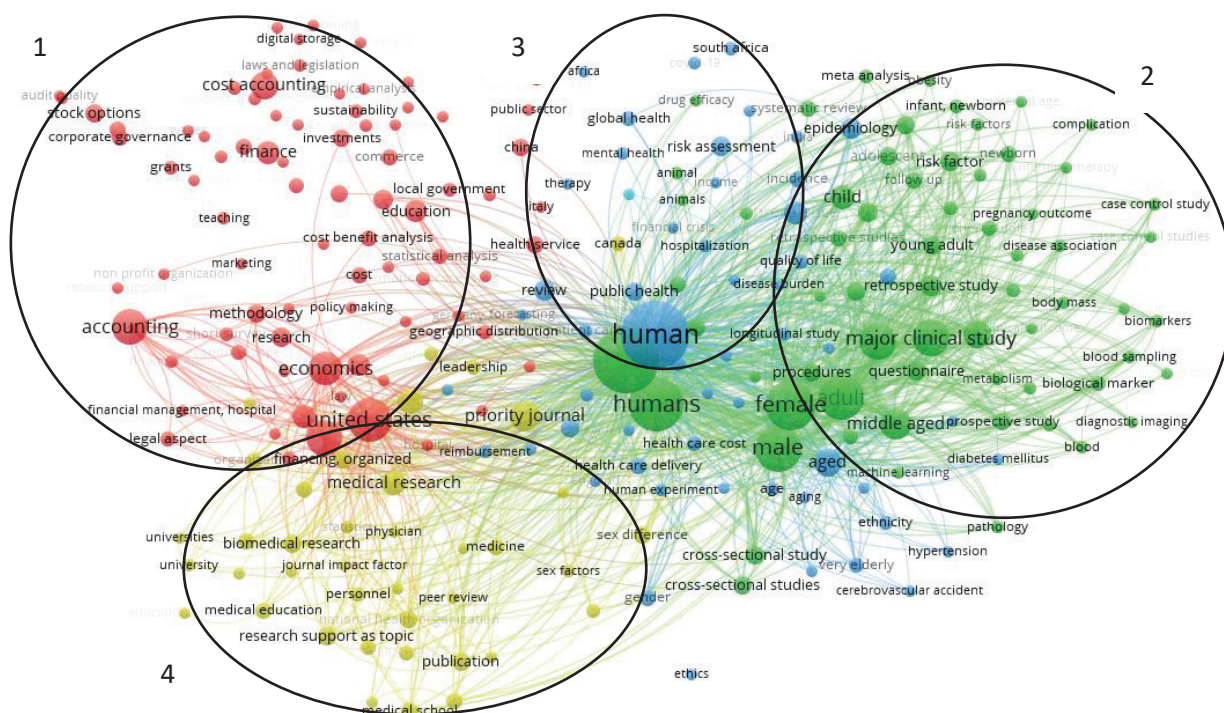


Рис. 5. Наукометрична карта вибраних публікацій за ключовими словами

Джерело: побудовано за допомогою VOSviewer на основі бази даних Scopus [6]

Найбільшим є перший кластер, який містить 82 елементи і складається з основних ключових слів, таких як бухгалтерський облік, фінансовий менеджмент, економіка, калькулювання, методологія тощо. Другий за розміром кластер об'єднує 65 ключових слів, серед яких – стаття, люди, чоловік, жінка, зрілість, великі клінічні дослідження та ін. Третій кластер включає 54 елементів і містить ключові слова, як-от людина, фінансова криза, поширеність, оцінка ризиків, суспільне здоров'я, ментальне здоров'я тощо. Четвертий кластер складається з 39 ключових слів, серед яких – пріоритетний журнал, медичні дослідження, управління фінансами, фонди, зв'язки з громадськістю та інші. Особливо слід зазначити про наступні два кластери 5 і 6, які є незначними, тобто складаються з малої кількості ключових слів, та візуально розташовані на значній відстані від інших, що вказує на нижчу щільність зв'язків порівняно з іншими.

Як засвідчують результати візуалізації, найбільший за кількістю термінів кластер зосереджує ключові слова, що прямо стосуються бухгалтерського обліку грантової діяльності. Це свідчить про відносну системність дослідження саме цієї складової у межах загальної проблематики. Водночас аналіз структури згрупованих понять демонструє фрагментарність підходів до облікового відображення грантів у контексті освітніх установ, зокрема університетів.

Таким чином, можна зробити висновок, що облікова інтерпретація грантів у сфері вищої освіти ще не набула достатньої теоретичної та методологічної глибини. Це відкриває широкі можливості для подальших наукових пошуків, спрямованих на формалізацію моделей обліку, удосконалення звітності та розвиток відповідного інформаційного забезпечення для цілей управління грантовими ресурсами.

Висновки. Результати проведеного дослідження підтвердили, що терміни «грант» та “grant” є об’єктами стійкого й зростаючого наукового інтересу, що відображено як у динаміці пошукової активності користувачів, так і в кількісному зростанні академічних публікацій, зафіксованих у провідній міжнародній наукометричній базі даних. Аналіз за допомогою інструменту Google Trends продемонстрував посилення уваги до цієї тематики в україномовному інформаційному просторі, з одночасним збереженням сталої зацікавленості в англomовному середовищі.

Бібліометричне дослідження публікацій, проіндексованих у базі Scopus, дало змогу окреслити основні предметні напрями, в межах яких розглядаються питання грантової діяльності університетів, її облікового відображення та аудиту. У свою чергу, географічна структура публікаційної активності засвідчує провідну роль таких країн, як США, Велика Британія, Китай, Німеччина та Італія, що виступають головними генераторами наукового контенту в означеній сфері.

Застосування програмного забезпечення VOSviewer для візуалізації бібліометричних даних дало змогу сформувати наукометричну карту ключових дослідницьких напрямів у сфері грантової діяльності. У результаті аналізу було ідентифіковано шість домінантних наукових кластерів, серед яких виокремлюються групи, пов'язані з обліково-фінансовими, гендерними, оздоровчими та комунікаційними аспектами. Інші тематичні об'єднання мають менш виражений характер, однак також репрезентують науковий інтерес до специфічних аспектів грантової тематики.

Отримані результати підтверджують формування обліку та аудиту грантової діяльності як окремого міждисциплінарного наукового напрямку, що набуває все більшої актуальності в контексті розвитку університетського середовища. Перспективними вбачаються подальші дослідження, орієнтовані на розроблення теоретико-методичних підходів до організації обліку й аудиту грантів у закладах вищої освіти. Особливу увагу слід приділити забезпеченню достовірності, повноти та аналітичної цінності облікової інформації, що стане основою для прийняття ефективних управлінських рішень у сфері науково-освітньої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bouras A., Al-Maadeed M., Naseem H., Hussain S., Agouni A., Al-Salem, M. Development of a Research Tracking System for Higher Education Institution Research Grants. *In Proceedings of EUNIS*. 2022. Vol. 86. P. 109–120.
2. Google Trends. URL: <https://trends.google.com/trends/> (дата звернення: 24.04.2025).
3. Gralka S., Wohlrabe K., Bornmann L. How to measure research efficiency in higher education? Research grants vs. publication output. *Journal of Higher Education Policy and Management*. 2019. Vol. 41 (3). P. 322–341.
4. Johnstone D. B. Cost-sharing and the cost-effectiveness of grants and loan subsidies to higher education. *In Cost-sharing and accessibility in higher education: A fairer deal?* 2006. P. 51–77.
5. Martin B. Research grants: problems and options. *Australian Universities' Review*. 2000. Vol. 43 (2). P. 17–22.
6. Scopus. URL: <https://www.scopus.com/> (дата звернення: 24.04.2025).
7. Баланюк І. Ф., Василюк М. М., Гнатюк Т. М., Кузьмін Т. Л., Шкромиди В. В. Облікові аспекти цільового фінансування в контексті управління грантовою діяльністю закладів вищої освіти. *Ефективна економіка*. 2024. № 12. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.12.8>
8. Литвиченко Д. С. Грантово-проектна діяльність як засіб формування ключових компетенцій здобувачів вищої освіти в умовах онлайн-навчання. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2024. № 46. С. 59–66.
9. Холявко Н. І., Шестаковська Т. Л. Модель комерціалізації результатів наукових досліджень закладами вищої освіти України. *«Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування*. 2018. № 3 (85). С. 56–62.

REFERENCES:

1. Bouras A., Al-Maadeed M., Naseem H., Hussain S., Agouni A., Al-Salem, M. (2022) Development of a Research Tracking System for Higher Education Institution Research Grants. *In Proceedings of EUNIS*, vol. 86, pp. 109–120.
2. Google Trends. Available at: <https://trends.google.com/trends/> (accessed April 24, 2025).
3. Gralka S., Wohlrabe K., Bornmann L. (2019) How to measure research efficiency in higher education? Research grants vs. publication output. *Journal of Higher Education Policy and Management*, vol. 41 (3), pp. 322–341.
4. Johnstone D. B. (2006) Cost-sharing and the cost-effectiveness of grants and loan subsidies to higher education. *In Cost-sharing and accessibility in higher education: A fairer deal?* pp. 51–77.
5. Martin B. (2000) Research grants: problems and options. *Australian Universities' Review*, vol. 43 (2), pp. 17–22.
6. Scopus. Available at: <https://www.scopus.com/> (accessed April 24, 2025).
7. Balanyuk I. F., Vasylyuk M. M., Hnatyuk T. M., Kuz'min T. L., Shkromyda V. V. (2024) Oblikovi aspekty tsil'ovoho finansuvannya v konteksti upravlinnya hrantovoyu diyal'nisty zakladiv vyshchoyi osvity [Accounting aspects of targeted financing in the context of managing grant activities of higher education institutions]. *Efektivna ekonomika*, vol. 12. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.12.8>
8. Lytvychenko D. S. (2024) Hrantovo-proyektна diyal'nist' yak zasib formuvannya klyuchovykh kompetentsiy zdobuvachiv vyshchoyi osvity v umovakh onlayn-navchannya [Grant-project activity as a means of forming key competencies of higher education applicants in online learning]. *Naukovyy chasopys NPU imeni MP Drahomanova. Seriya korektsiyna pedahohika ta spetsial'na psykholohiya*, vol. 46, pp. 59–66.
9. Kholiyavko N. I., Shestakovska T. L. (2018) Model' komertsializatsiyi rezul'tativ naukovykh doslidzhen' zakladamy vyshchoyi osvity Ukrainy [Model of commercialization of scientific research results by higher education institutions of Ukraine]. *“Visnyk ZHDTU”: Ekonomika, upravlinnya ta administruvannya*, vol. 3 (85), pp. 56–62.

УДК 657.012

JEL I22, M10, M41

Шкроміда Віталій Васильович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. **Василюк Марія Михайлівна**, доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. **Гнатюк Тарас Михайлович**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. **Івасюк Надія Богданівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. **Кузьмін Тетяна Леонідівна**, доктор філософії, асистент кафедри обліку і оподаткування, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. **Облік та аудит грантової діяльності у закладах вищої освіти: бібліометричний аналіз.**

У статті розкрито науково-теоретичні засади обліку та аудиту грантової діяльності в закладах вищої освіти з позицій бібліометричного аналізу. Підкреслено важливість грантів для стратегічного розвитку університетів в умовах обмеженого фінансування та посилення міжнародної співпраці. Метою дослідження є аналіз публікацій у Scopus із використанням VOSviewer для виявлення ключових наукових трендів. Результати дослідження засвідчують, що незважаючи на зростання зацікавленості до тематики, науковий простір залишається фрагментованим та характеризується з незначним рівнем міждисциплінарної інтеграції. Наукова новизна полягає у застосуванні бібліометричних методів для виявлення наукових тенденцій, формування уявлення про розвиток обліково-аудиторської парадигми у сфері грантового фінансування та формулювання перспектив досліджень у контексті розвитку міжнародної проєктної діяльності освітніх закладів.

Ключові слова: грантова діяльність, облік, аудит, аналіз, фінансування, університет, бібліометричний аналіз.

UDC 657.012

JEL I22, M10, M41

Vitalii Shkromyda, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. **Mariya Vasylyuk**, Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Accounting and Taxation, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. **Taras Gnatiuk**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. **Nadiya Ivasiuk**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. **Tetiana Kuzmin**, PhD in Economics, Assistant Professor of the Department of Accounting and Taxation, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. **Accounting and audit of grant activities in higher education institutions: a bibliometric analysis.**

The article reveals the scientific and theoretical foundations of accounting and auditing of grant activities in higher education institutions through the lens of bibliometric analysis. It is noted that under conditions of limited budget financing and the intensification of international cooperation, grants play an important role in the strategic development of universities, providing not only financial support for research projects but also enhancing the competitiveness of national higher education in the global arena. At the same time, it is emphasized that the processes of accounting, control, and auditing of attracted grant resources remain fragmentarily studied in the academic environment, requiring a comprehensive rethinking and revision of methodological approaches. The purpose of the study is to conduct a bibliometric analysis of scientific publications in the Scopus database related to accounting and auditing of grant activities, with a focus on identifying key trends and dominant directions in this research field. The methodological basis of the study is the use of VOSviewer software to construct scientometric maps and analyze key concepts. The results of the research show that despite the growing interest in the topic, the scientific landscape remains fragmented and is characterized by a low level of interdisciplinary integration. Among the leaders in terms of the number of publications are research teams from the United States, the United Kingdom, China and countries of the European Union. Thematic clusters mainly cover accounting-financial, gender, health, and communication aspects of this issue. The scientific novelty lies in the application of bibliometric methods to identify scientific trends, shape an understanding of the development of the accounting-auditing paradigm in the field of grant financing, and outline research prospects in the context of the advancement of international project activities of educational institutions. The practical significance of the study is that its results can be used at both the theoretical and practical levels of accounting and analytical support for grants, the development of methodological provisions for transparency and accountability policies, as well as in the formation of financial strategies for universities in the context of sustainable development.

Key words: grant activities, accounting, audit, analysis, financing, university, bibliometric analysis.